

DRUŽINSKA MEDIACIJA IN ZAŠČITA OTROKOVIH PRAVIC

Mediacija je v našem prostoru že znana in dokaj uveljavljena oblika mirnega reševanja sporov. Že leta 2001 so nekatera slovenska sodišča začela s prvimi pilotnimi projekti alternativnega reševanja sodnih sporov. Kvalitetnejšo pravno podlago za uvajanje in izvajanje mediacij je dala EU Direktiva 2008/52/ES o nekaterih vidikih mediacije v civilnih in gospodarskih sporih, ki je bila sprejeta maja 2008, sočasno je bil v Sloveniji sprejet Zakon o mediaciji v civilnih in gospodarskih zadevah, leto kasne pa še Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov, ki se je začel uporabljati 15.6.2010. Prav slednji je tista neposredna pravna podlaga, ki ureja mediacijo kot sodišču pridružen program alternativnega reševanja sodnih sporov. V praksi gre dejansko za uspešno implementacijo pilotnih projektov, začelih v letu 2001 in kasneje, na vsa sodišča po vsej Sloveniji, skupno 64 sodišč, ki so s posebnim programom dolžna vzpostaviti program alternativnega reševanja sodnih sporov in jih ponujati strankam. Trenutno predstavlja sodišču pridružena mediacija tudi glavnino vseh mediacij, ki se opravijo v Sloveniji. Res je vse več posamičnih zasebnih subjektov, ki ponujajo izvajanje mediacij kot zasebno storitev, a se ta praksa zelo počasi prijemlje.

Glede na temo današnjega posveta bo naša pozornost namenjena družinski mediaciji. Že 13. člen Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic napotuje države podpisnice, da se v sporih, kjer nastopajo otroci, izogibajo sodnim postopkom in iščejo možnosti sporazumne rešitve spora. V tej smeri grede tudi priporočila Sveta Evrope o družinski mediaciji.

Priporočila poudarjajo, da je mediacija kot metoda za reševanje sporov izrazito v korist otrok, saj izboljša sporazumevanje med člani družine, s tem pa zmanjšuje konflikt med strankami v sporu.

Rezultat družinske mediacije je prijateljski dogovor, ki zagotavlja ohranjanje stikov otroka z staršema in osebam, na katere je navezan. Mediacija zmanjšuje stroške postopka in skrajšuje čas, ki bi bil sicer potreben za dokončno razrešitev spora. Zato Svet Evrope državam članicam priporoča, da mediacijo uveljavijo v čim večji meri.

Zakaj torej gre v družinskem sporu?

Razhod partnerjev, ki imata otroke, ni samo njun problem, razhod partnerjev pomeni razpad družine in ureditev življenja družinskih članov povsem na novo. Zadeva torej celo družino, predvsem otroke, še posebej, mladoletne.

Starši so odrasle, samostojne in za svoja ravnanja odgovorne osebe, kar nikakor ne velja za otroke. Otroci se rodijo v družino in postanejo del družinskega dogajanja. Na to nimajo posebnega vpliva, zato so starši tisti, ki so dolžni in odgovorni, da zagotovijo pogoje za zdrav otrokov razvoj in odraščanje, še toliko bolj v morebitnih družinskih krizah ali ob razpadu družine.

Razhod staršev je nedvomno ena največjih preizkušenj, ki utegne doleteti odraščajočega otroka v družini. Otrok je praviloma navezan na oba starša, zato ga razhod staršev prizadene, doživlja ga kot življenjsko ogrožujočega. Dalj kot traja nestabilno in nezanesljivo življenjsko okolje, čustvena ogroženost ali celo nasilje, več je možnosti, da bodo traumatične izkušnje usodno zarezale v otrokov razvoj in njegovo funkcioniranje v odraslem življenjskem obdobju. Pomembno je zato, da se družinska kriza razreši kar najhitreje in da se vzpostavijo takšni življenjski pogoji, ki bodo otroku povrnili občutek pomirjenosti, stabilnosti in varnosti. V ta sklop razreševanja sodijo vprašanja kot so:

- Kdo od staršev bo prevzel skrb za varstvo in vzgojo otrok po razvezi oz. razhodu para ali s katerim od staršev bodo otroci živeli po razvezi oz. razhodu?
- Kako bodo organizirani stiki otrok s tistim od staršev, ki ne bo živel z otroci ?
- Kako bosta starša razrešila vprašanje delitve skupnega premoženja predvsem v povezavi z določitvijo bivališča za otroka in kolikšna je primerna preživnina, ki jo bo plačeval tisti od staršev, ki ne bo živel z otrokom?

Vsa ta vprašanja je nujno razrešiti v paketu, če naj se kriza razreši celovito in to na način, da se utečeno življenje za otroka spreminja čim manj, odsotnost starša, ki z otrokom ne živi več, pa v čim večji meri nadomesti s kvalitetnimi stiki.

Realnost je žal prevečkrat drugačna. Vsak razpad partnerstva in družinske skupnosti prizadene oba partnerja. Doživita ga kot izgubo in svoj neuspeh ne glede na konkretno situacijo in vidne razloge za razhod. Pojavijo se občutki zavrženosti, nevrednosti, ogroženosti, krivde, neustreznosti, izdajstva, žalosti, jeze, strahu. Načini, kako se posameznik odziva na krizno situacijo, so od človeka do človeka zelo različni, odvisni od njegove osebnostne zrelosti in osebnih lastnosti.

Glede na opisano je težko pričakovati, da bodo starši v obdobju razveze sposobni optimalnega razmisleka o otrokovih največjih koristih. Zato je še kako pomembno, da imamo sistem, ki predvidi postopke in takšne načine reševanja družinskih sporov, da bodo v največji meri zaščiteni najšibkejši v tem postopku, to so otroci.

Naš pravni red ponuja **družinsko mediacijo**, ki tistim, ki to želijo, omogoča razreševanje pravnih in drugih posledic razhoda partnerjev in s tem razpada družinske skupnosti:

- na dogovoren način s pomočjo nevtralne tretje osebe, to je mediatorja
- na enem mestu, torej v enem postopku
- vsa odprta vprašanja
- hitro in s čim manjšimi stroški in
- na način, ki je v korist otroka in je še sprejemljiv za oba starša.

Pravne podlage so, kot smo že v uvodu ugotovili, dovolj dobre, v praksi pa ostaja kar nekaj odprtih in zelo aktualnih vprašanj, naj omenim le nekatere:

1. Kako motivirati čim več staršev, ki se znajdejo v razveznem postopku, da se odločijo za mirno reševanje spora z mediacijo?
2. Kako spodbuditi starše, da svojo pozornost in razmislek v čim večji meri namenijo otroku in ne zlorablajo otrok za boj z drugim partnerjem ?
3. Kako vpeljati v sistem sam, da se v enem postopku dosledno razrešujejo vsa odprta vprašanja in pravne posledice razhoda ? Npr. ko se starša dogovarjata o vprašanih varstva in vzgoje, preživnine in določitve stikov, bi bilo za otrokovo največjo korist nujno , da razrešita tudi vprašanja delitve skupnega premoženja ,saj je prav od delitve skupnega premoženja odvisno s kakšnim bivališčem bosta starša razpolagala po razvezi in kolikšno preživnino bosta zmogla plačevati.
4. Kako zagotoviti, da se bodo programi sodišču pridružene mediacije ohranjali ali celo nadgrajevali ? Ob vsesplošnem primanjkljaju denarja , je namreč že več let usoda mediacij

ne- jasna, program alternativnega reševanja sodnih sporov pa resno ogrožen, kot primer naj povem, da so nekatera sodišča opustila izvajanje mediacij, kljub zakonski obvezi.

Kazalo bi zato razmišljati kako utrditi prioriteto mesto mediacije v proračunskih dokumentih sodišč. Družinska mediacija je, kot vidimo, mnogo več kot le strošek za rešitev sodnega primera, saj vnaša bolj ustrezen družinskega spora, s tem pa zagotavlja večjo kvaliteto v razvoju otroka, ki se nič kriv, znajde v viharju družinskega konflikta.

5. Nujno potrebno je torej permanentno ozaveščanje ljudi o pomenu družinske mediacije in mirnega reševanja spora, še posebej, ko gre za otroka.

Za zaključek je moje sporočilo temu cenjenemu skupu naslednje:

1. Družinska mediacija je nedvomno ustrezen in v največjo korist otrok usmerjen postopek reševanja družinskih sporov.
2. Tako evropska kot slovenska zakonodaja sta dobra pravna podlaga za izvajanje družinskih mediacij
3. V praksi je družinska mediacija, tako kot tudi ostale vrste mediacije, neprestano ogrožena zaradi pomanjkanja proračunskih sredstev, pa tudi zaradi vse prevečkrat premajhnega interesa deležnikov, pristojnih za področje mediacije in njihovih odločevalcev, da bi se bolj zavzeli za ohranjanje in nadaljnji razvoj družinske mediacije.
4. Generalno bi morala država in mi vsi z večjim posluhom širili idejo mediacije v vse pore družbenega življenja kot novo paradigmo komunikacije in reševanja medsebojnih konfliktov.
5. Dober programski dokument je Bela Knjiga, ki jo je v letu 2008 pripravilo Društvo mediatorjev Slovenije, njegova vsebina, konkretno imam v mislih smernice za razvoj družinske mediacije v Sloveniji, pa so danes še kako aktualne, rekla bi celo bolj kot tedaj, ko so se pisale.

Priloge:

1. Nekaj statističnih podatkov za Okrožno sodišče v Ljubljani od 2001 do 2014 (vir: SARS)

	SOGLASJE ZA MEDIACIJO		IZID MEDIACIJE				
	število zadev ponujenih v mediacijo	soglasje podali obe stranki	uspešna	neuspešna	skupaj	uspešne pridružene zadeve	skupaj
VSE MEDIACIJE 2001-2014	46677	12081 25,9 %	5502 51,9 %	5004	10605	510	6112 (57,6 %)
Letno povprečje	3334	863	393	357	757	36	436
Leto 2014	4645	944 20,3 %	505 56,3 %	392	897	60	565 63,0 %
DRUŽINSKE MEDIACIJE 2001-2014	5921	2468 41,7 %	1608 68,9 %	725	2333	/	/
Letno povprečje	423	176	115	52	166	/	/
Leto 2014	347	175 50,4 %	121 65,4 %	64	185	/	/

2. Smernice razvoja družinske mediacije v Republiki Sloveniji po Beli knjigi

Smernice razvoja družinske mediacije v Republiki Sloveniji po Beli knjigi (vir: Spletna stran DMS)

1. Vzpodbujati bi bilo treba obstoj različnih oblik družinskih mediacij: sodnim postopkom pridružene in od sodnih postopkov neodvisne, družinske mediacije v javnem in v zasebnem sektorju.
2. Država bi morala zaradi posebnega varstva, ki ga po 56. členu Ustave Republike Slovenije uživajo otroci, zagotoviti financiranje družinskih mediacij, saj so te izrazito v korist otrok, ker zanje predstavljajo najmanj boleč način rešitve spora.
3. Izvajalci mediacije bi morali v sodelovanju z državo oblikovati nacionalni organ, v katerem bi bili enakovredno zastopani različni izvajalci družinskih mediacij in neodvisni strokovnjaki. Ta bi moral predpisati minimalne pogoje za izobraževanje družinskih mediatorjev in v ta namen oblikovati enotne kriterije za ocenjevanje, na podlagi katerih bo mogoče primerjati posamezne programe, predpisati pogoje za podeljevanje koncesij za izvajanje od države plačanih družinskih mediacij in tudi oblikovati enotna merila za akreditacijo družinskih mediatorjev ter preverjati kvaliteto družinskih mediacij.
4. V Družinskem zakoniku bi morale biti pravno urejene posebnosti družinske mediacije: izjema od načela zaupnosti zaradi varstva koristi otrok, sodelovanje otroka v postopku mediacije, morebitna omejitev trajanja družinske mediacije zaradi hitrosti družinsko pravnih postopkov, uvedba obveznih informativnih narokov pred vložitvijo tožb, kjer strokovnjaki stranke seznanijo s prednostmi družinske mediacije.
5. Zagotoviti bi bilo treba možnost preoblikovanja sporazumov, doseženih v družinski mediaciji, v sodno poravnavo ne glede na to, ali gre za sodnim postopkom pridruženo ali samostojno družinsko mediacijo.
6. Država mora preko medijev širšo javnost seznanjati z vsebino in prednostmi družinske mediacije. Zagotoviti mora izobraževanja za sodnike, odvetnike, druge pravne strokovnjake in strokovnjake centrov za socialno delo. V statute strokovnih združenj je treba vnesti obveznost vzpodbujati reševanje sporov z mediacijo.
7. Okrepiti je treba vlogo sodnikov pri vzpodbujanju in napotitvi strank na družinske mediacije. V ta namen je treba na nacionalni ravni organizirati sodnim postopkom pridružene mediacije ali pa liste mediatorjev, h katerim lahko sodniki napotijo stranke.
8. Država bi morala uporabiti različne ukrepe za vzpodbujanje mediacije – znižanje oziroma oprostitev plačila sodnih taks, obvezna udeležba v mediaciji za prosilce za brezplačno pravno pomoč, nepriznanje (dela) stroškov postopka stranki, ki se ni hotela udeležiti mediacije, oziroma oblikovanje takšnih predpisov o odvetniških stroških, da bodo odvetniki stimulirani za vzpodbujanje reševanja sporov z družinsko mediacijo.
9. Država naj preko Evropske pravosodne mreže vzpodbudi organiziranje družinskih mediacij v družinskopravnih zadevah z mednarodnim elementom.